

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 25. juli 2025

Temaorientering om *debatten på Færøerne om rigsfællesskabet* - 02/2025

I tiden efter rigsmødet og mødet i Udenrigs-, Sikkerheds- og Forsvarspolitisk Kontaktudvalg (herefter ”kontaktudvalgsmødet”) den 16.-17. juni 2025 (se Orientering nr. 13/2025) har debatten om Færøernes forfatningsretlige stilling og fremtidige relationer til Danmark primært drejet sig om, hvorvidt ønsket om øgede udenrigspolitiske beføjelser, som alle partier er enige om, vil kunne opnås inden for grundlovens rammer eller forudsætter, at Færøerne bliver et selvstændigt land.

Samme mål – to forskellige veje

Udveksling af synspunkter er især foregået mellem lagmanden/Javnaðarflokkurin og formanden for Sambandsflokkurin, Bárður á Steig Nielsen.

Lagmanden/Javnaðarflokkurin argumenterer for at ændre fællesskabet mellem Færøerne og Danmark, så det bliver et fællesskab mellemigestillede lande. Det forudsættes, at Færøerne bliver et selvstændigt land, fordi det er den eneste måde, at Færøerne kan få de nødvendige udenrigspolitiske beføjelser, givet den danske grundlovsfortolkning. Samtidig skal alt andet fortsætte uændret.

Sambandspartiet henviser i debatten til partiets udspil ”Nytt Samband” fra 2024, som indeholder partiets bud på en modernisering i form af ny selvstyrelov inden for rigsfællesskabet, der, ifølge partiet, bl.a. vil kunne sikre Færøerne udvidede udenrigspolitiske handlemuligheder og fuldkommen autonomi for færøske myndigheder på overtagne områder. Samtidig skal der holdes fast i de fordele, som rigsfællesskabet giver, ligesom partiet *”ikke ønsker at spille basard med velfærd og holdbarheden af den offentlige økonomi på Færøerne”* (se Temaorientering nr. 1/2024).

Mens Javnaðarflokkurin og Sambandsflokkurin således i det store og hele er på linje, når det handler målet: At opnå udenrigspolitiske beføjelser og adgang til medlemskab af internationale organisationer for Færøerne, og samtidig opretholde status quo ift. rettigheder, dansk opgavevaretagelse mv., så påpeger de hver især svagheden ved den anden parts løsningsmodel.

Lagmanden påpeger på sin side, at både han og Bárður á Steig Nielsen har siddet til møder gennem årene, hvor man fra dansk side har peget på grundloven som en hindring for, at Færøerne får yderligere beføjelser på det udenrigspolitiske område. I et svar den 26. juni 2025 på et § 52a-spørgsmål fra Bárður á Steig Nielsen opridser lagmanden situationen således: *”Det er en kendsgerning, at den nuværende forfatningsretlige status – om end ikke altid formelt, så i praksis – udgør en hindring for medlemskab i internationale organisationer som WTO, NEAFC, NAFO, EFTA eller Nordisk Råd. Selv hvis den nuværende forfatningsretlige*

status ikke var en formel hindring, ville folkeretten stadig være det. De fleste internationale organisationer tillader nemlig kun medlemskab for selvstændige stater. Dette er også grunden til, at Sambandsflokkurins forslag "Nýtt Samband" ikke kan løse Færøernes udfordringer. I stedet for at basere os på mulig velvilje og bruge årtier på at bede andre – lande og organisationer – om at ændre deres procedurer, ønsker vi selv at tage ansvar og ændre vores egen status. Det er den eneste reelle løsning. Derfor kræves en ny ordning, som giver Færøerne mulighed for at opnå nye beføjelser på flere områder. Målet er, at vi som et ligestillet land får bedre adgang til handelsmarkeder, fællesskaber og større udenrigspolitisk handlerum samtidig med, at vi er i fællesskab med Danmark."

Bárður á Steig Nielsen har i debatten lagt vægt på, at grundloven og rigsfællesskabet med Danmark ikke er en hindring for at opnå større udenrigspolitiske beføjelser. Han henviser til, at det igennem tiden har været muligt at tilpasse rigsfællesskabet til udviklingen. Hver gang, der var været en udfordring i fællesskabet, har det været muligt at ændre forudsætningerne i rigsfællesskabet inden for grundloven. Det tror han, at regeringen også er fuldt ud med på nu. "Nýtt Samband" skal ses i det lys.

Han påpeger endvidere, at selv om Færøerne måtte blive et selvstændigt land, er der ingen garanti for flere handelsaftaler, flere medlemskaber af internationale organisationer eller en stærkere økonomi. Tværtimod: Handelsaftaler og medlemskaber af internationale organisationer vil Færøerne altid skulle forhandle sig til. Herudover sikrer rigsfællesskab med Danmark i hans øjne Færøerne økonomisk rygdækning, herunder i en situation, hvor Færøerne eventuelt vil skulle optage lån.

I relation til spørgsmålet om eventuelt færøsk WTO-medlemskab udtrykker Bárður á Steig Nielsen undren over, at lagmanden har bragt spørgsmålet om selvstændighed og forhandlinger med Danmark på banen, inden § 6-nævnets afgørelse om et færøsk WTO-medlemskab foreligger (red.: forventeligt i efteråret 2025). Nævnets afgørelse vil nemlig, efter hans mening, kunne give et klarere svar på, hvad der i øvrigt kan lade sig gøre for Færøerne *inden for* grundlovens rammer.

Endelig påpeger Bárður á Steig Nielsen og Sambandspartiet, at det er naivt at tro, at Færøerne kan bevare de rettigheder og stordriftsfordele, der er ved at være en del af rigsfællesskabet, hvis Færøerne træder ud af fællesskabet. Lagmanden henviser vedrørende dette til Islands ordning med Danmark fra 1918 med gensidig bevarelse af rettigheder i landene.

Håb om "fornuftige løsninger"

Uagtet indtrykket på Færøerne af, at statsministeren ifm. rigsmødet og kontaktudvalgsmødet ikke forholdt sig nærmere til de færøske ønsker om øgede udenrigspolitiske beføjelser og ændringer i relationen mellem Færøerne og Danmark (se Orientering nr. 13/2025), har lagmanden over for Frihedsbrevet.fo udtrykt forsigtig optimisme om vejvilje i en forhandlingssituation: *"Jeg tror faktisk, at Mette Frederiksen måske er den danske politiker, som forstår det bedst, når hun både i medierne og fra Folketingets talerstol (red.: ifm. åbningsdebatten i Folketinget 2023) taler om tre folk og tre lande og tre nationer. Men hun er selvfølgelig ikke alene om at bestemme. Hun skal have opbakning både i regeringen og i Folketinget. For som situationen er nu ... hvis man ikke finder frem til en aftale om en fornuftig løsning, så kan det meget hurtigt blive en grim skilsmisse. For vi er i en situation i dag, hvor vi er knyttet til hinanden, selvom vi har forskellige interesser".* Lagmanden udtrykker tro på, at statsministeren *"forstår vigtigheden af, at man i fredstid, mens man ikke skændes, finder fornuftige løsninger"*.

Javnaðarflokkurins næstformand, Uni Holm Johannesen, er på samme linje i et interview i Dimma.fo den 11. juli 2025: *"Mette Frederiksen udtalte allerede i sin tid som oppositionsleder i Danmark i perioden 2015–2019, at vi er nødt til at opdatere fællesskabet mellem Færøerne, Danmark og Grønland, hvis vi overhovedet skal bevare et velfungerende samarbejde og det fællesskab, vi har i dag"*.

Både politikere og kommentatorer har givet udtryk for, at der formentlig venter hårde forhandlinger med Danmark, men der er også givet udtryk for optimisme. Forkvinde for Framsókn, Ruth Vang, har

eksempelvis udtalt, at: ”... jeg bilder mig ind, at Mette Frederiksen har indset, at måden, vi er forbundet på nu, ikke holder for evigt. Jeg tror også, at hun formår at se fordelene for Danmark i, at INGEN taler om at sprænge alt i luften. Alle taler om at være sammen i et fællesskab.”

I et interview med det walisiske nyhedsmedie ”Nation.Cymru” den 9. juli 2025 pointerer tidligere formand for Tjódveldi og forhenværende landsstyremedlem for udenrigsanliggender, Hogni Hoydal, desuden, at: ”Jeg kan godt forstå, hvis deres (red.: Danmarks) statsminister ikke ønsker at være den, der mister en del af kongeriget. Men hvad hvis vi vender det om og ser på det fra en anden vinkel? Du mister ikke en del af kongeriget. Du er måske den første statsminister, der vil støtte to nye demokratiske medlemmer af verden – Færøerne og Grønland – som kan klare sig selv, og som du kan have alle disse aftaler med, og vi vil stadig have et meget tæt samarbejde.”

De to andre medlemmer af oppositionen, Miðflokkurin og Fólkaflokkurin, har indtaget en mere tilbagesluttet rolle i debatten siden rigsmødet og kontaktudvalgsmødet, men deler målet om større udenrigspolitisk handlerum for Færøerne og står som bekendt bag ”det nationale kompromis”.

”Ikke forhandlinger som i 2000”

Færøernes forhandlingsstyrke har også været et emne i debatten. Færøske politiske kommentatorer har bl.a. delt deres overvejelser om, hvorvidt det alt andet lige er en svaghed for lagmanden, at han ikke har samtlige af Lagtingets partier, inklusiv Sambandsflokkurin, bag sig. Dog peger flere på, at Færøerne som samfund og som økonomi står stærkere, end sidst, man forhandlede med Danmark om selvstændighed. Frihedsbrevet har bl.a. talt med Mogens Lykketoft (Socialdemokratiet), der deltog i forhandlingerne med Færøerne i år 2000. Med reference til, at tidligere statsminister Poul Nyrup Rasmussen dengang slog fast over for den færøske delegation, at bloktilskuddet ville blive afviklet inden for få år i tilfælde af færøsk selvstændighed, mener Mogens Lykketoft, at situationen nu har ændret sig: ”Det var grænsen dengang. Det er nok anderledes i dag. Pengene betyder mindre for både Danmark og Færøerne. Der bliver ikke tale om en situation som i 1990’erne. Siden da har Færøerne overtaget flere ansvarsområder, økonomien er god, og bloktilskuddet er blevet så lille, at det ikke kan sammenlignes med situationen dengang. Det eneste, Færøerne ikke kan overtage under de nuværende rammer, er i virkeligheden udenrigs- og forsvarspolitik, Højesteret og kongen. Resten er enten overtaget eller kan overtages. Nu er det mere end en geopolitisk og følelsesmæssig stillingtagen: I hvor stor udstrækning, ønsker man at være selvstændig?”

Lagmanden er blevet spurgt af Frihedsbrevet.fo, ”om han vil kæmpe”, hvis han møder dansk modstand mod de færøske ønsker i en fremtidig forhandling. Hertil svarer han ja, men at han ”ikke er med på alle krav ... hvis bloktilskuddet skulle væk i morgen, så har vi selvsagt nogle udfordringer. Men jeg tror ikke, at en dansk regering vil stille så urimelige krav, for det vil også stille dem i et dårligt lys.”

“En model, der ligner den islandske”

Politisk kommentator og forhenværende lagmand, Jóannes Eidesgaard, har i et interview med KVF givet et bud på, hvilken model for det færøsk-danske fællesskab, som lagmanden og partierne bag ”det nationale kompromis” kunne tænkes at ville gå efter i en forhandling med den danske regering: ”Det nærmeste jeg kan komme i tanker om, når udspillet fra lagmanden kommer ... er noget, der ligner den ordning, som Island fik i 1918. At man bliver en slags selvstændigt land, men da var der en (red.: personal-)union med en fælles konge, et fælles forsvar og andre fælles anliggender ... gældende frem til 1944. Det er det nærmeste, jeg kan komme ... at man laver en model, som ligner 1918-modellen, men måske med et andet indhold, som er mere opdateret ift. forholdene i dag.”

Også tidligere formand for Tjódveldi, Hogni Hoydal, har udtrykt håb om, at drøftelserne mellem Færøerne og Danmark (red.: som fortsætter på embedsmandsniveau) i efteråret 2025 konkret vil resultere i to suveræne nationer, der samarbejder om spørgsmål såsom forsvar i en slags ”free association”, eller i en model, der ligner den islandske fra 1918 til 1944.

Hvad angår en tidsplan for den kommende proces har lagmanden tilkendegivet, at han håber, at der kan opnås enighed med Danmark om en nyordning i indeværende valgperiode (red.: der skal afholdes lagtingsvalg senest den 8. december 2026). Lykkes dette ikke, forventer han, at arbejdet med ændringer i Færøernes forfatningsretlige stilling vil fortsætte under en ny landsstyrekoalition, idet fem af Lagtingets seks partier alt andet lige står bag ”det nationale kompromis”.